

7. juli 1998

Forord

Dette er en rapport om uddannelsen af den 1. årgang på Dukkemagergrunduddannelsen ved Erhvervsforskolen i Hanstholm. Med dette uddannelsesstilbud er der for første gang i Danmark skabt en mulighed for uddannelse til dukketeatret.

Vi har hermed fornøjelsen af at forelægge rapporten for dem, den måtte interessere. Det er så også en lejlighed til at takke alle dem, der har hjulpet os til at komme så vidt.

Ved udarbejdelsen af rapporten har samtlige skolens undervisere medvirket. Den praktiske sammenskrivning har skolens teorilærer, cand.phil Jette Lund stået for. Ansvar for forløbet og rapporten i sin helhed har uddannelsens leder

Hans Hartvich-Madsen

7. juli 1998

INDHOLDSFORTEGNELSE

Rapport om uddannelsen af den første årgang på "Dukkemagergrund-
uddannelsen", efteråret 1996 til foråret 1998.

DMU's historie og økonomiske grundlag

DMU's målsætning

DMU's teoretiske baggrund

- dukketeateruddannelser i Danmark

DMU's indhold

INTRODUKTIONSKURSERNE

- animation og improvisation
- historiefortælling
- dukkespilteknik

BASISFAGENE

- tegning og maling
- form og materialer
- sang
- krop og stemme
- teateradministration
- tema barokken og tema funktionalismen
- psykologi
- specialundervisning
- "klassens time"

PROJEKTERNE

DUKKEFREMSTILLING OG DUKKESPILPROJEKTER

- stangdukke
- skyggeteater
- marionetter
- latexdukke

TEATERPROJEKTER

- opgaverne
- skuespilteknik
- musik
- lys og planlægning
- kostume
- sceneteknik

FILM- OG VIDEOPROJEKTER

- foto
- video
- filmanimation

VÆRKSTEDSPROJEKTER

- metalkursus og trækursus

DUKKETEATER- OG TEATERTEORETISK UNDERVISNING

- animation og improvisation
- historiefortælling
- praktikophold
- projektundervisning

STUDIEREJSER/ UDFLUGTER

DMU's praktiske tilrettelæggelse

- undervisningens tilrettelæggelse og omfang
- de fysiske rammer
- bo-faciliteter

Lærerkrafterne

Eleverne

DE ENKELTE FAG

- TEGNING OG MALING/Chr.Schmidt
- FORM OG MATERIALER/Randi Neckelmann
- SANG/Maria Blum Berthelsen
- KROP OG STEMME/Nini Jolander
- ANIMATION OG IMPROVISATION/Jette Lund
- HISTORIEFORTÆLLING/Lina Henschel
- SKYGGESPIL/Lina Henschel
- MARIONETFREMSTILLING/Günter Weinhold, oversat af JL
- MARIONETSPIL/Konstanza Kavrakova-Lorenz, oversat af JL
- LYS OG PLANLÆGNING/Peter Romer
- KOSTUMER/Inge Lise Clemmensen
- SCENETEKNIK/Kim Rostgaard
- SPECIALUNDERVISNING I DANSK/Ingeborg Mouritsen
- BAROKKEN/Anne Næsdorf
- FUNKTIONALISMEN/Anne Næsdorf
- PSYKOLOGI/Elly Janum
- FIGURER I GIPSFORM OG LATEXDUKKER/Paul Arne Kring

7. juli 1998

Rapport om uddannelsen af den første årgang på "Dukkemagergrunduddannelsen", efteråret 1996 til foråret 1998.

Dukkemagergrunduddannelsens historie og økonomiske grundlag:
Muligheden for at etablere dukkemagergrunduddannelsen opstod i forbindelse med "Den fremrykkede indsats for unge mellem 18 og 25 år", der var en del af finanslovforliget for 1996.

Samarbejdspartnere såvel ved etableringen af Thy Teater som også i forbindelse med ønsket om at skabe dukketeateruddannelser i Thy, var Jane Thomsen, leder af Musikskolen i Thisted, og forstander ved Teknisk Skole THY/MORS, Niels Thomsen. I i løbet af julen 1995 udarbejdede Hanne Wellendorf og Hans Hartvich-Madsen, begge fra Thy Teater, derfor i samarbejde med Jane og Niels Thomsen et oplæg til en sådan uddannelse. Inden Nytår fik vi udarbejdet tekst og billedmateriale til den første "blå brochure", og tilrettelagt et muligt undervisningsforløb.

En af vore forudsætninger var, at undervisningen skulle adskille sig væsentligt - både hvad angår varighed, og dermed også hvad angår karakter og indhold - fra de spredte kursustilbud inden for dukketeater, som ellers findes i Danmark. Vi besluttede os derfor for en varighed på 18 måneder, og da uddannelsen i sit oplæg var forbundet med arbejdsmarkedets teknisk/praktiske uddannelser, fik den yderligere betydelig flere undervisningstimer (lektioner) pr. år, end det er normalt inden for andre kunstneriske uddannelser.

Vi satsede på at begynde undervisningen pr. 1. april 1996, og interessen for uddannelsen var så stor, at mange unge slap hvad de havde i hænderne og drog til Thy. Desværre viste det sig, at hjemkommunerne, som i følge reglerne skulle dække de unges leveomkostninger, med hjemmel i bistandsloven nægtede de unge at begynde på en uddannelse uden for kommunegrænsen. Da det økonomiske grundlag således på grund af kommunernes manglende tilsagn forsvandt, måtte vi udsætte starten af uddannelsen til 1. september, i håbet om en rekonstruktion.

Vi løb nu ind i det problem, at enkelte unge alligevel fik deres private økonomiske grundlag bragt på plads og flyttede til Thy.

Dette var i sig selv ikke nok til at sikre uddannelsens økonomiske fundament, men forpligtende nok til en "moralisk" start med 5 elever.

I denne fase gennemførte vi i forskelligt regi et kursus i dukkespil ved Karl Huck, et animationskursus med Jette Lund, en studietur til børneteaterfestivalen i Hvidovre, et dukkemagerkursus med Rolf Hansen, et kursus i teateradministration med Hanne Wellendorf samt diverse "klassens timer" - hvor indtryk blev bearbejdet og videre planer lagt - med Hans Hartvich-Madsen.

I forsøget på at finde et holdbart økonomisk grundlag for uddannelsen undersøgte vi mange muligheder, blandt andet De frie ungdomsuddannelser. Men da denne type uddannelser ikke var baseret på så lange forløb som det, vi ønskede, kunne denne ordning ikke bruges som et egentligt grundlag.

Diskussionerne og undersøgelserne endte med, at vi indgik en forsøgsoverenskomst med den stedlige Erhvervsforskole i Hanstholm, og Teknisk Skole THY/MORS, således at uddannelsen kunne begynde den 1. september 1996, som en underafdeling af Erhvervsforskolen i Hanstholm.

Denne konstruktion medfører stor fleksibilitet med mulighed for at optage elever fra mange områder, med forskelligt organiseringsniveau, og med forskellig uddannelsesmæssig baggrund.

Det første hold elever bestod halvt af unge fra Thy og halvt af unge fra resten af landet.

Som minimum modtager en elev i personlig ydelse et beløb svarende til bistandshjælp, og skolens indtægt pr. elev/år udgør fra 50.000 til 73.000 kr.

Dukkemagergrunduddannelsens målsætning:

"Dukkemagergrunduddannelsen" defineres som en kunstnerisk grunduddannelse, primært for unge mellem 18 og 25 år.

Formålet med uddannelsen er, at eleverne i løbet af uddannelsens 1 1/2 år får udviklet en fornemmelse for deres egne evner og ønsker, og eleverne modtager derfor en bred orientering inden for en vifte af muligheder.

Disse muligheder er centreret omkring dukketeatret i dette begrebs videste betydning, og dermed omkring fremstilling af scenografi og dukker til det moderne teater, til film el.lign., men også pegende mod andre muligheder som (animations)film, lys- og lydteknik, kostumer m.v. samt alle former for billedkunst og kunsthåndværk.

I første hånd er det en praktisk/teknisk uddannelse, men med bevidsthed om nødvendigheden af ikke blot at beskæftige sig med "hvordan", men også med "hvorfor", og med bevidsthed om, at den, der vil kunne fremstille værktøj til andre, også selv må forstå hvortil, og hvordan det kan bruges.

Ved afslutningen af grunduddannelsen er målsætningen, at eleven gennem sit selvvalgte projekt viser dels det stade, hvortil han/hun er nået og dels den retning, hvori en videre udvikling og uddannelse kunne foregå.

Dukkemagergrunduddannelsens teoretiske baggrund:

I sin forståelse af dukkespillet har initiativtagerne støttet sig

til det teaterteoretiske grundlag og den deraf følgende pædagogiske forståelse, som også er bærende for tilrettelæggelsen af undervisningen ved afdelingen for dukkespilkunst ved Hochschule für Schauspielkunst "Ernst Busch" i Berlin, og som i det væsentligste er udviklet af dr.phil, professor Konstanza Kavrakova-Lorenz og professor Hartmut Lorenz.

Begrebet "dukkespil" skal her forstås meget bredt, som udøvelsen af den særlige sceniske kunstart, der arbejder med tingenes, materialernes og rummenes udtryk.

Man kan sige, at denne kunstart begynder der, hvor producenten definerer et særligt forhold imellem en spiller og en genstand, et materiale eller et rum.

Om denne "undertekst" kommer til udtryk i ord eller forbliver skjult, om tingene selv "svarer", om tingene tillægges selvstændigt liv ("animeres") og måske endda udformes som dyre- eller menneskelignende figurer, og endelig - om spilleren skjules for publikums øjne bag en skærm, er alene udtryk for æstetiske valg.

Der har imidlertid også været stærke påvirkninger fra andre europæiske kunstnere som Catherine Sombsthay, Jacques Templeraud og Guyla Molnar, som via kunstnere som Ray Nusselein - som iøvrigt er udnævnt til professor ved skolen i Berlin - også har haft stor indflydelse på dansk børneteater - uanset at netop denne del af det danske børneteater sjældent betegner sin udtryksform som "dukketeater".

I forhold til den traditionelle teoretiske forståelse af dukketeatret, hvor "billedet" - dukken og dens teknik - anses for det centrale, og dukken betragtes som "en skuespiller af træ", betyder erkendelsen af forbindelsen mellem spiller og spillemateriale som "dukkespillets specifik" især i uddannelsessammenhæng en stor forskel.

For at kunne udnytte dukkespillets muligheder fuldt ud, skal dukkespilleren ikke alene forstå og udnytte billedets kommunikative muligheder og være en god "dukkefører" - og altså kunne forskyde sin koncentration og publikums opmærksomhed til spillematerialet ("dukken") - men også forstå og udnytte den kommunikative værdi af sit samspil med dukken, og altså være en god dukkespiller - og dermed også en god (krop)skuespiller.

En moderne uddannelse til dukketeatret vil skulle prioritere billedsiden og spillersiden lige højt - uden af den grund at afvise en specialisering i den ene eller den anden retning.

Den udvidede forståelse af begrebet "dukkespil" og erkendelsen af forbindelsen mellem klassiske dukketeaterformer og udtryksformer kendt fra "performance art" og det moderne teater, peger derfor hen imod en fremtidig teateruddannelse.

- dukketeateruddannelse i Danmark:

Med Dukkemagergrunduddannelsen er der for første gang i Danmark oprettet et uddannelsesforløb, der systematisk beskæftiger sig med kunstarten dukketeater.

For initiativtagerne er Dukkemagergrunduddannelsen også en begyndelse på arbejdet med at skaffe Danmark en egentlig uddannelse for dukkespillere - en uddannelse, som vi mener der er et stigende

behov for.

I den teoretiske forståelse og den praktiske tilrettelæggelse af dele af undervisningen på Dukkemagergrunduddannelsen, kan man altså også finde et "pilotprojekt" for en uddannelse af danske dukkespillere, som ikke skal ses som en "kopi" af det tyske uddannelsessystem, men som er en selvstændig videreudvikling også udfra danske traditioner.

Dukkemagergrunduddannelsens indhold:

Undervisningen er opdelt i en basisdel og en projektorienteret del. Basisundervisningen har i det væsentlige omfattet fagene tegning og maling, form og materialer, sang samt teateradministration. Til basisundervisningen knytter sig et gennemgående forløb "krop og stemme".

For elever med særlige behov har der desuden været gennemført specialundervisning i dansk.

Den teoretiske del omfatter forelæsninger i teater- og dukke-teaterteori, knyttet til den projektorienterede del af undervisningen, samt psykologi, kunst- og kulturhistorie.

Den projektorienterede undervisning har været inddelt i moduler med hver deres definerede tyngdepunkt, som angivet på undervisningsplanen. For 3. semesters vedkommende var der yderligere givet overskrifterne "Barokken" (marionetprojektet) og "Funktionalismen" (Hånddukke/latexdukkeprojektet).

Inden for hvert modul er der tale om dels en orienterende undervisning, som introducerer det givne tema for eleverne, og giver dem lejlighed til at afprøve mulighederne i praksis, dels om en mere teknisk/færdighedsorienteret undervisning.

(forside: Overordnet undervisningsplan for hold 1 med start 1. september 1996)

INTRODUKTIONSKURSERNE

- animation og improvisation:

Formålet med det forholdsvis korte kursusforløb er at få eleven til at betragte dagligdagens tilvante materialer, genstande og rum med "nye øjne" og gøre sig dem bevidst - at få eleven til at acceptere og bruge sine og andres associationer til materialer og genstande som grundlag for bevidste valg af udtryk - og at udvikle og øve elevens følsomhed overfor spillematerialet, sin intuition og fantasi.

Hvert forløb afsluttes med forevisning af øvelserne for gruppen, og i slutningen af hele forløbet også for skolens øvrige lærere. Herved stilles eleverne også fra første færd overfor kravet om at formidle deres oplevelse til andre.

Der arbejdes hovedsagelig med dagligdagens genstande og materialer, som udforskes dels i frie improvisationer, dels i mere bundne øvelser.

Gennem eget arbejde, og gennem iagttagelsen af andres, kan eleven opleve og erfare materialer, genstande og rums kommunikative potentiale, og derved også opleve dukkespillets virkemåde og virkemidler, herunder dukkespillets "permanente Verfremdung" og

dets konstituerende element: Spillerens forhold til spillematerialet.

- historiefortælling:

Hvor animationskurset betragter de "historier", som materialer, genstande og rum kan "fortælle", tager dette kursus udgangspunkt i fortællingen af en historie.

I første del af kurset blev der arbejdet enkeltvis, med en historie efter eget valg, som skulle fortælles ved hjælp af materialer, uden brug af ord.

I anden del af kurset blev der arbejdet med en given fortælling (Selma Lagerlöf: Skiftningen) og der blev set på, hvordan historiens indhold og tolkningsmuligheder påvirkedes af de valgte materialer, genstande og rum.

I denne sammenhæng blev der også langt vægt på betydningen af forholdet mellem spilleren og spillematerialet, og på hvordan spilleren også selv indgår som "materiale" for den historie, der skal fortælles.

I slutningen af forløbet vistes de opståede spil for skolens øvrige lærere og elever.

- dukkespilteknik:

Til Dukkemagergrunduddannelsens elever er indkøbt et system af øvedukker - "Die Arche" - fremstillet af Günter Weinhold efter udkast og ide fra den tyske teaterleder og dukkespiller Karl Huck. Formålet var at skabe et sæt figurer af høj kvalitet, som ikke i sig selv fremtræder med karakter, og som spilleren derfor gennem sit spil kan tilføre karakter og personlighed.

Figurerne omfatter de klassiske dukketyper: Hånddukke, stangdukke, marionetter, bordfigurer og fingerdukke.

Formålet med undervisningen i dukkespilteknik er ikke at træne dukkespil, men at præsentere muligheder, som kan udvikles i de senere dukkefremstillings- og dukkespilprojekter.

Med Arche-systemets figurer som udgangspunkt præsenteres eleverne for første gang for gestaltede spilledukker, og i arbejdet med dukkerne præsenteres de dels for begrebet improvisationsteknik - svarende til skuespiltræning - og dels for begrebet træning af dukkespillerens "midler": Koncentrationsøvelser, samt træning af hændernes og kroppens muligheder i forbindelse med dukkespillet. I den sidste del af perioden blev erfaringerne omsat i en øvelse med gestaltede figurer i et scenebillede.

BASISFAGENE

TEGNING OG MALING

Målsætningen har været at udvikle elevens evne til at forvandle dels naturindtryk, dels tanker, fantasier og ideer til 2-dimensionale udtryk.

I løbet af de 18 måneder har der været arbejdet med følgende temaer:

- grundlæggende materialelære
- genstandstegning, perspektivtegning
- udendørs/ reportagetegning
- farvelære (Johannes Itten)
- selvportræt, portræt, maske
- nature morte
- modeltegning (croquis)
- collage
- komposition

Eleverne har betjent sig af de klassiske materialer blyant, kul, pastel, tusch, akvarel, acryl, gouache.

FORM OG MATERIALER

Målsætningen har været at give eleverne kendskab til forskellige materialer og arbejdsprocesser, og derigennem at integrere fantasi og intuition med planlægning og overblik.

Det har været en vigtig opgave at lære eleverne at bruge deres viden som et værktøj til at skabe objekter med, eller i kommunikationsøjemed - og ikke mindst at gøre dem opmærksomme på, hvor vigtigt det er at bevare den skabende faktor - intuitionen.

Eleverne har arbejdet med form i forskellige materialer og formater, og har gjort sig bekendt med arbejdsprocesserne ved formning i ler, papiermache, skumplast, cernit og plasttræ.

De første opgaver har været meget frie. Senere er der stillet krav til f.eks. format eller udtryk, eller til om opgaven skulle løses individuelt eller i gruppearbejde. Den sidste opgave har været helt fastlagt: At modellere en buste af hinanden.

SANG

Det at synge har umiddelbart ligget fjernt fra en del af eleverne, og det at træne stemmen kræver et vist overskud, da der ikke - som f.eks. i tegning og formning - er noget håndgribeligt at gå til. Ikke desto mindre er det vigtigt at betragte faget som et "værktøjsfag", hvor "materialet" er elevens egen krop og stemme.

I dette fag arbejdes der med forbindelsen mellem krop og stemme - fysisk opvarmning og fri stemmegivning - vejrtrækning og afspænding. Undervisningen er forløbet som en kombination af fysisk træning (kondition og styrketræning) åndedræts- og afspændingsøvelser og spontan leg/lyd med stemmen.

Derudover har der været sunget "almindelig sammensang", unisont og flerstemmigt, inden for forskellige genrer.

I perioder har tiden været opdelt, så eleverne har modtaget individuel sang/stemmeundervisning af 20-30 minutters varighed.

KROP OG STEMME

Dette fag indgår som en del af basisundervisningen, i form af intensive kurser af en uges varighed hver 2.-3. måned.

Målet med undervisningen er:

At styrke kroppen og stemmen.

At bevidstgøre eleverne om kroppens muligheder samt stemmens spændvidde og udtryksmuligheder.

At danne et praktisk grundlag for at forstå sammenhængen mellem kroppen, stemmen og psyken.

At konfrontere eleverne med deres styrke og begrænsning, og bearbejde deres erkendelse af dette.

At give eleverne redskaber til selv at fortsætte træningen på egen hånd.

Undervisningen består af

1. Grundlæggende opvarmings-, styrke-, afspændings- smidigheds- og konditionstræning.

2. Forskellige friere øvelser med henblik på kroppens ekspresivitet.

3. Øvelser til styrkelse af kropsbevidstheden.

4. Stemmeopvarmning, herunder åndedræts- og korøvelser samt styrkelse af relevant muskulatur.

5. Arbejde med "stemmelyd" - forskellige lydudtryk, der ikke normalt forbindes med sangens udtryksæstetik.

6. Individuelle stemmetimer, hvor den enkeltes stemmemuligheder undersøges, udvides og bearbejdes.

Der lægges stor vægt på, at træningen foregår på en sådan måde, at skader undgås. Der orienteres løbende om formålet med hver enkelt del af undervisningen, og samtale indgår som en væsentlig del af arbejdet, både for hele holdet og individuelt, efter behov.

TEATERADMINISTRATION

Formålet med undervisningen har været at give eleverne en indføring i teaterlovgivning, en viden om de forskellige råd, nævn og organisationer inden for kulturområdet, samt indsigt i teateradministration og PR-arbejde.

Undervisningen har været dels teoretisk dels praktisk i forbindelse med afvikling af projekter. Eleverne har bl.a. opstillet og udarbejdet budgetter og regnskaber, udarbejdet brochuremateriale og plakater, forestået kontakten til presse m.v., deltaget i den ydre afvikling af forestillingen, samt forestået billetsalg og afregning heraf.

TEMA "BAROKKEN" OG TEMA "FUNKTIONALISMEN"

De to kultur- og kunsthistoriske temaer var tilknyttet undervisningen i henholdsvis marionet- og latex/hånddukkemodulet. Dels fordi marionettens historiske glanstid er barokken, mens hånddukken er aktuell også som politisk teaterform i mellemkrigs-tiden, men også for at indføre det kunst- og kulturhistoriske felt i elevernes tilgang til udformning af dukker og scenografi, og i deres tilgang til spillet med dukken.

Undervisningen omfattede en bred historisk orientering om periodens forudsætninger såvel politisk/økonomisk som idehistorisk og videnskabeligt.

For barokkens vedkommende blev der lagt vægt på at vise hvordan kunstarterne integreredes, og hvordan byplan, pladser og have-

anlæg, bygninger, skulptur, maleri og brugsgenstande kom til at indgå i en højere dramatisk enhed.

For funktionalismens vedkommende blev der set på, hvordan den stilforvirring og historicisme, som prægede det 19. århundredes anden halvdel blev forkastet til fordel for programmet: Formen følger funktionen. Der blev især lagt vægt på "Bauhaus"bevægelsen og dens mange aktiviteter og impulser, også til f.eks. dansk møbeldesign, som blev førende i 1950-erne og de følgende årtier.

Også i forbindelse med undervisningen i tegning og maling, form og materialer og sang og krop, er disse temaer blevet kunsthistorisk belyst.

PSYKOLOGI

Psykologi handler om mennesker, og målet har været at fortælle, så det kunne forstås.

Eleverne har arbejdet med barndommens psykologiske betydning, med kroppen som "husker" af individets historie, og med begreber som kropssprog, angst, stress og depressioner.

SPECIALUNDERVISNING

Et vigtigt led i en grunduddannelse er at være opmærksom på elevernes forskellige forudsætninger og eventuelle faglige problemer. På såvel den første som den anden årgang har det vist sig, at et par af eleverne havde store problemer med at læse og med at udtrykke sig skriftligt.

De pågældende elever har naturligvis selv været bevidste herom, og har også været motiverede for at gøre noget ved det, men har ikke vidst, hvad de kunne og burde gøre for at forsøge at overvinde deres handicap.

Det har derfor været nødvendigt at give disse elever specialundervisning i dansk, med det formål at undersøge, om der var konkrete fysiske problemer (f.eks. dårligt syn), at se på læse/skriveproblemetets karakter, og endelig - at styrke motivationen til at læse dagligt og helst af interesse.

Målet er at eleven accepterer sin situation og forstår at fagfolk ikke har "lette" løsninger på læseproblemer, men at læsningens kunst i alle tilfælde kan forbedres.

"KLASSENS TIME"

Klassens time har til formål at orientere eleverne om samfundsmæssige og lokale forhold, at orientere om og præsentere kommende projekter, at sætte de forskellige undervisningsmoduler ind i en sammenhæng, at evaluere eller bearbejde hele eller dele af undervisningsforløb.

For at fremme kommunikationen mellem leder og den enkelte elev, kommer hver elev tre gange i skoleforløbet til en personlig samtale. Der er ikke sat tidsbegrænsning på disse samtaler.

PROJEKTERNE

DUKKEFREMSTILLING OG DUKKESPILPROJEKTER

- stangdukke:

Her kom eleverne for første gang i grunduddannelsesforløbet til at fremstille en (stang)dukke til en konkret historie.

For at sikre, at denne første dukke ikke blev en "privat" ting, var kurset tilrettelagt således, at hver elev valgte en historie, og derefter "bestilte" dukker hos en anden elev.

Alle elever kom derved til ikke alene at skulle forholde sig til den selvvalgte fortælling og dens tolkning, men også til det at skulle kommunikere sine ønsker om spillematerialet til en anden. Og alle elever kom på samme måde til at forholde sig til det at skulle fremstille en dukke, som skulle tilfredsstille ikke bare egne, men også en andens ønsker og ambitioner.

Konkret fremstillede "bestilleren" skitser, som blev omsat i arbejdstegninger. Der blev også lagt vægt på det væsentlige ved at finde enkle, men holdbare konstruktive løsninger, og på at finde en hensigtsmæssig arbejdsgang i produktionen af dukken.

Formen "stangdukke" var givet, valget af materiale var frit.

I kursusforløbet blev der fremstillet 5 små spil, som på kursets sidste dag vist for skolens øvrige lærere og elever.

(Videoptagelse forefindes)

- skyggeteater:

Kurset var en del af modulet "det to-dimensionale billede", og udgangspunktet var at finde og eksperimentere med så mange materialer og billedmuligheder som muligt, uden at tænke på at skulle fortælle en bestemt historie.

I 2. del af forløbet kom elevernes bevidsthed om, at de ved afslutningen af forløbet skulle "vise noget", til en vis grad til at præge og begrænse deres eksperimenterelyst. Kurset blev på denne måde også en demonstration for eleverne af det vigtige i ikke at lade sig begrænse af præstationskrav, men at bevare legeholdningen til materialet.

- marionetter:

I dette forløb skulle eleverne dels fremstille en klassisk trådmarionet, dels beskæftige sig med marionettens spilleteknik og dramaturgiske muligheder.

Den oprindelige hensigt var at fremstille dukkerne til en bestemt tekst, som så skulle danne grundlag for et efterfølgende spilleforløb med udgangspunkt i temaet "Barokken".

Denne tanke blev imidlertid opgivet, da elevernes ønsker om at fremstille dukker efter eget valg var meget stærkt.

I det efterfølgende spilleforløb blev der, på grundlag af improvisationer med de dukker, der blev resultatet, opbygget en lille forestilling. (Videoptagelse forefindes)

Fremstillingen af dukkerne blev ledet af en af de kendteste tyske dukkemagere, Günter Weinhold, spilleforløbet blev ledet af dr.phil. professor Konstanza Kavrakova-Lorenz, fra afdelingen for Dukkespilkunst ved Hochschule für Schauspielkunst "Ernst Busch", Berlin.

- latexdukker:

Eleverne fik her lejlighed til at arbejde med afstøbning af et modelleret emne, herunder arbejdet med fremstilling af gipsform, udfra læreren Paul Arne Krings mangeårige erfaringer. Den fremstillede gipsform blev benyttet til fremstilling af en figur i latex, som blev fyldt med koldskum, og eleverne fik derved lejlighed til i praksis at gøre sig bekendt med forudsætningerne for at arbejde med de moderne kemisk baserede materialer. På et mere teoretisk plan behandledes også silicone som materiale til fremstilling af forme og acryl som støbematerialer. På det tekniske område behandledes problemet med fremstilling af øjne og øjelåg, samt deres bevægelser.

TEATERPROJEKTER

- opgaverne:

En del af den projektorienterede undervisning har været konkrete teaterprojekter med stigende ambitions- og offentlighedsniveau.

1. Tolkien: "Hobitten": Dette første "teaterprojekt" var et internt projekt, som omfattede en scenografisk opbygning af et landskab med karakter af installation, fremstilling af figurer og en tegnet sammenfatning af spilleuniverset.
2. "At være eller ægge": Introduktionsmodulet afsluttedes med en elevforestilling med deltagelse af professionelle skuespillere, komponist/musiker og teknikere. Udfra eventyret om "Konen i Muddergrøften" udarbejdede eleverne udkast til fortolkning og spilleoplæg, og derefter udkast til scenografi og kostumer. De har efter eget valg deltaget i fremstilling af scenografi og kostumer, PR-arbejde, lyd og lys, og/eller spillet med i forestillingen.
3. "Kvindekarussellen": I modulet for kostume og sceneteknik har eleverne under professionel ledelse lavet udkast til og fremstillet dele af scenografi (figurer) og kostumer til Thy Teaters sommerforestilling, medvirket i forestillingens kor, samt medvirket som sceneteknikere og dukkespillere.
4. Peter Høeg: "Forestilling om det tyvende århundrede": Projektet arbejdede med at formidle en tekst i billeder. Eleverne fremstillede udkast til plakat, bogomslag og illustrationer til teksten, og lavede yderligere en videofilm, inspireret af teksten.
(se videre under Film og Videoprojekter).
5. Teaterpraktik: I forbindelse med den årlige børneteaterfestival (1996 i Svendborg) har eleverne været i praktik hos forskellige børneteatergrupper.

- skuespilteknik:

Der undervises ikke i skuespilteknik på Dukkemagergrunduddannelsen, men i forbindelse med de konkrete teaterprojekter, hvor eleverne efter eget ønske også har medvirket som skuespillere og kor/statister, præsenteres eleverne for skuespillet som et fagligt

professionelt område.

De professionelle skuespilleres arbejde med eleverne har karakter af "dramapædagogisk arbejde", som ud fra princippet om ligeværdighed, kravet om professionelt arbejde, og nødvendigheden af en fælles afprøvning af elevernes produkter til forestillingen, også introducerer egentlig skuespiltræning.

- musik:

I begge de offentlige teaterforestillinger, som eleverne har deltaget i, har musikken spillet en betydelig rolle. Opgaven har været i praksis at præsentere eleverne for de udtryksmuligheder, som musikken tilfører en forestilling, og for et grundlæggende syn på musikkens rolle i en forestilling: Ikke et akkompagnement, men en aktiv medspiller i et timet, dramaturgisk forløb.

I arbejdet med at skabe forestillingen indgår komponisten derfor ikke som pædagog, men som professionel med- og modspiller overfor elevernes scenografiske og dramaturgiske ideer.

- lys og planlægning:

Formålet med kurset var at få eleverne til at blive bevidste om deres forhold til og viden om lys og vise, hvordan dette kendskab kan bruges i arbejdet. Med dette udgangspunkt kan eleverne udvide deres viden om lys og blive i stand til at bruge det i deres praksis.

Med udgangspunkt i sammenhængen mellem pigmentfarvelæren og lysets farvelære har eleverne beskæftiget sig med forbindelsen mellem disse to måder at betragte farver på.

Der er set på konkrete belysninger og sammenhængen mellem lys og skygge, lysets vinkler, lysstyrke og kombination af forskellige lyskilder.

Eleverne har gennemgået det lysmateriel, som er til rådighed for dem, med henblik på, at de selv skal kunne håndtere det i forbindelse med deres arbejdsprojekter, herunder er der også set på de sikkerhedsmæssige forhold i forbindelsen med brug af el.

Den praktiske viden er omsat i mindre opgaver, hvor alle teatrets virkemidler har været i brug: Forudsætningen for at bruge lys er, at der er noget at lyse på.

Under kurset har der været arbejdet med nødvendigheden af at planlægge og strukturere sit arbejde, sådan at man selv bliver herre over sit projekt.

- kostume:

Formålet med kurset var at give eleverne indblik i kostumers rolle i en forestilling, samt i kostumierens rolle i forhold til scenografen og skuespilleren.

Målsætningen for eleverne var at skabe kostumer til fem af spillerne i "Kvindekarusellen", sådan at kostumerne passede ind i helheden, samt at lære den nødvendige tilskæring og forarbejdning i forbindelse hermed.

- sceneteknik:

Formålet med kurset var at give eleverne et grundlæggende kendskab til indretningen af et spillested, m.h.t. de tekniske og publikumsmæssige faciliteter.

De praktiske opgaver var opstilling af dæmpere samt kabeltrækning til overordnet strømsystem, opstilling og klargøring af publi-

kumstribuner, samt diverse opgaver med spilleareal og scenografi. Det teoretiske indhold var en gennemgang af det tekniske udstyr, gennemgang af teknikkenes rolle i forestillingen "Kvindekarusellen", samt en kort introduktion til arbejdet med bevægelige lyskilder.

FILM- OG VIDEOPROJEKTER

- foto:

Formålet med kurset var at give eleverne en grundlæggende indføring i fototeknik: Grundlæggende teoretisk kamerabetjening og fototeknik, kompositionens grundregler og billedanalyse, praktisk optage-teknik i felten, film- og materiale gennemgang, og endelig alment mørkekammerarbejde med fremkaldelse af sort/hvid film og fremstilling af egne fotos.

- video:

Formålet med kurset har været at præsentere eleverne for videomediet, og at give dem de første og simpleste forudsætninger for at betjene sig af det.

Eleverne har gennemgået kameraets teknik, og begreberne billedkomposition, kameraføring, synopsis, research, drejebog og redigering. Afsluttende var opgaven at lave et kort filmisk forløb (klip-i-kamera) inspireret af Peter Høeg's "Forestilling om det 20. århundrede".

- filmanimation:

Dette kursus varetages af Animationsværkstedet i Viborg.

Under opholdet i Viborg gjorde eleverne sig bekendt med grundbegreber inden for filmanimation: Mimeteknik og karakteranalyse, lyssætning og fortolkning, timing og rytme.

Eleverne fik lejlighed til selv at fremstille animationsfilm i silhueteknik, og derved gøre sig bekendt med de tekniske grundbegreber og forudsætninger.

Lærere var Robert Bennet, Hanne Pedersen, Erik Winther og Morten Thorning. (Filmmateriale forefindes)

VÆRKSTEDSPROJEKTER

- metalkursus og trækursus:

Formålet med værkstedskurserne, som foregår ved Teknisk Skole i Thistede, er at introducere fagets grundlæggende arbejdsmetoder, herunder tegningsforståelse, materialekendskab, simple sammenføjningsmetoder og værktøjskendskab.

Gennem arbejdet med et konkret projekt, som forekommer eleverne relevant, opnår eleven en gradvis indføring i kursets formål samt en realistisk opfattelse af egne muligheder og begrænsninger.

Et sideløbende formål er at indøve gode arbejdsvaner og arbejdsdisciplin i forbindelse med omgangen med maskiner og værktøj, hjælpemidler og materialer, samt at bringe eleverne sammen med andre elever med andre forudsætninger og målsætninger.

DUKKETEATER- OG TEATERTEORETISK UNDERVISNING

Denne undervisning er opbygget på grundlag af de to introduktionskurser: Animation og Improvisation, samt Historiefortælling. Det teoretiske stof er belyst gennem 4 kompendier, hvor begreber og grundlæggende problemstillinger er fremstillet i kort form.

- animation og improvisation:

I dette forløb indgår 2 teoretiske forelæsninger - den første om æstetik generelt, specielt om den psykologiske baggrund for dukketeatret, den anden om dukketeatrets forskellige former og dets historie.

- historiefortælling:

I forbindelse med 3-ugers forløbet historiefortælling (lærer Lina Henschel) er der forelæst om begrebet dramaturgi og specielt om dukketeatrets dramaturgi.

- praktikophold:

I forbindelse med elevernes praktikophold ved børneteaterfestivalen i Svendborg er en række af de sete forestillinger blevet gennemgået og diskuteret, dels udfra de begreber, som er blevet indført i forelæsningerne, dels udfra de 7 punkter, som et udvalg under Børneteatersammenslutningen (BTS) i 1985 kom frem til som udgangspunkt for diskussioner om "kvalitet".

- projektundervisning:

Med udgangspunkt i eventyret "Konen i muddergrøften" udarbejdede eleverne i grupper forskellige forslag til konception for forestillingen, som blev bearbejdet og sammenfattet i et kort undervisningsforløb, og benyttet i juleforestillingen: "At være eller ægge".

Også i forbindelse med stangdukkekurset og marionetdukkekurset blev de begreber, som introduceredes i forelæsningsform, forbundet med det konkrete praktiske arbejde med materialet.

STUDIEREJSER/UDFLUGTER

På en kort studierejse til København i Kulturbyåret, besøgte eleverne forskellige udstillinger (bl.a. en videoudstilling på Statens Museum for Kunst og en udstilling af bevægelig kunst på Eksperimentarium) og havde en samtale med dukketeaterkunstneren Ray Nusselein.

Ved Synergurafestivalen i Erfurt, Tyskland, fik eleverne lejlighed til at se internationalt dukketeater, samt til at deltage i en workshop sammen med elever fra Bulgarien og Tyskland, ledet af den israelske kunstner Ya'el Inbar.

På hjemvejen besøgte eleverne Dokumenta-udstillingen i Kassel.

Derudover har der været udflugter bl.a. til Kirstens Kjærs Museum og til Skive Kunstmuseum (Thomas Kluge-udstillingen).

Dukkemagergrunduddannelsens praktiske tilrettelæggelse

- undervisningens tilrettelæggelse og omfang:

Basisundervisningen har været skemalagt fra 8.50 til 11.20, mens den projektorienterede undervisning har fundet sted fra 11.50 til 15. I de tidsrum, hvor eleverne har været på Teknisk skole (metalkursus og trækursus) eller i Viborg (Animationsværkstedet), har basisundervisningen været suspenderet.

Det samlede antal skemalagte undervisningstimer har over de 18 måneder været ca. 1700 timer.

Dertil kommer ikke-skemalagte aktiviteter i forbindelse med teaterprojekterne, studierejserne og praktikopholdet.

Til sammenligning har Statens Teaterskole's skuespilelever på 1. år ca. 1550 timer.

- de fysiske rammer:

Undervisningslokalerne har for første årgangs vedkommende været noget provisoriske. Det første, som blev indrettet, var kælder-værkstedet, hvor hver elev har et bord, en stol og en hylde til opbevaring af egne ting.

Værkstedet er efterhånden blevet indrettet med faste værktøjsbænke, høvlebænke, drejebænk m.v.

Desuden er der opslagstavler til elevernes skitser og tegninger.

Værkstedet er til elevernes disposition døgnet rundt.

Eleverne står selv for rengøring og oprydning, som finder sted mellem de enkelte projekter.

Også undervisningen i tegning og maling foregår her, og til at begynde med foregik undervisningen i form og materialer også i værkstedet, som på denne måde var meget stærkt belastet.

Undervisningen i sang samt undervisningsforløbet Krop og Stemme fandt til at begynde med sted i Hanstholm Skoles gymnastiksal.

Hanstholmhallens scene har været brugt i det omfang det har været foreneligt med hallens brug som sportshal.

Ved første årgangs afslutning findes der udover det ovenfor beskrevne værksted et selvstændigt lokale til tegning og maling, samt et selvstændigt lokale til form og materialer, også udstyret med ovne til lerbrænding. Der er indrettet lokale til sang og kropsundervisningen, samt 2 teorilokaler.

- bo-faciliteter:

Den første årgang elever var henvist til selv at søge boligmuligheder i Hanstholm eller Thisted. De muligheder for kollegieværelser, som nu findes, har haft en positiv virkning på elevernes mulighed for at opfylde de krav, som det intensive studieforløb stiller.

Lærerkræfterne:

Hans Hartvich-Madsen, studieleder:

Arbejdet med teater siden 1967, og med Jytte Abildstrøms teater fra 1972 til 1985.

Studieophold og -rejser i mange lande. Chef for teatret "Københavneren" 1986-1993, derefter leder af Thy Teater.

Christian Schmidt, tegning og maling:

Uddannet ved Danmarks Designskole 1975, linien for tegning og grafik. Udstillinger i Danmark, Sverige og Frankrig.

Udsmykninger i København ("Huset"), Thisted og Hanstholm.

Randi Neckelmann, form og materialer:

Har beskæftiget sig med mange fagområder - fra arbejde i smedjerner, over lædervarer til møbelpolstring. Voksenpædagogisk grunduddannelse 1978. Uddannet keramik fra Århus Kunstakademi 1987. Har undervist i kreative fag som tegning, læder, batik, keramik, porcelænsmaling, video m.v. i forskellig sammenhæng og på forskellige niveauer.

Maria Blum Bertelsen, sang:

Uddannet musikpædagog dels fra Det kongelige danske musikkonservatorium, dels fra Nordjysk musikkonservatorium i Aalborg, med fagene sang og musikdramatik. Har sideløbende deltaget i flere kurser omkring udviklingen af samspillet mellem krop og stemme. Underviser p.t. ved Aalborg og Thisted musikskoler.

Hanne Wellendorf, teateradministration:

Uddannet som chefsekretær på et advokatkontor, samt i bogholderi og virksomhedsøkonomi på Niels Brock.

Arbejde inde for det private erhvervsliv, foreningsarbejde m.v. frem til 1986, siden beskæftiget med teateradministration.

Jette Lund, animation og improvisation, dukketeaterhistorie og -teori:

Oprindelig arkitekt. Har siden 1980 arbejdet med dukkespil og dukketeater. 1987 studieophold ved Hochschule für Schauspielkunst "Ernst Busch" i Berlin, 1995 cand. phil. i teatervidenskab fra Københavns Universitet, med dukketeater som speciale. Siden 1992 arbejdet som dramaturg og instruktør.

Lina Henschel, historiefortælling, skyggeteater:

Spillet dukketeater på amatørbasis i mange år. I 1990 optaget på det første hold på den tre-årige uddannelse i Fredriksstad, Norge: (Norsk Dukketeaterakademi), afgang med bestået eksamen 1993. Dramapædagogisk arbejde i forskellige sammenhænge. Gadeteaterforestilling: "Julie". Fra 1997 opgaver for Thy Teater.

Nini Jolander, krop og stemme:

Uddannet som skuespiller ved Teaterklanen, skuespiller ved Teaterklanen frem til 1988. Modtaget solundervisning ved Roy Hart-teatret i Frankrig 1989, og sangundervisning hos forskellige klassiske lærere fra 1984 til 1995. Optaget på Københavns Universitet, musikvidenskab, bachelorgrad i 1996. Fortsatte studier, sidefag: Filmvidenskab.

Rolf Hansen, stangdukker:

Uddannet skiltemaler. Spillet dukketeater på amatørbasis i mange år. Studieophold ved Hochschule für Schauspielkunst "Ernst Busch", afdelingen for dukkespilkunst, ved professor Hartmut Lorenz. Spiller og dukkemager ved forskellige film- og teaterproduktioner, bl.a. for Teaterværkstedet "Blå Hest", Gruppe 38 i Århus, samt "Det lille Teater" i København.

Peder Romer, lys:

Lysdesigner, produktionsleder, forfatter, instruktør, lyskunstner. Produktionsleder på Statens Teaterskole i København. Bogen LYS - design og planlægning udkom i 1994. Har siden 1978 undervist i lys, produktionsplanlægning, EDB m.v.

Ole Iversen, foto:

Pressefotograf, ansat ved Thisted Posten.

Inge Lise Clemmensen, kostume:

Uddannet ved Tilskærer og skrædderskolen i Aalborg, kostumier ved Aalborg Teater fra 1965 til 1972. Fra 1972 free lance ved mange forskellige teatre, ca. 4 - 5 opgaver pr. sæson. Har siden 1977 også undervist på aftenskole, og har i den forbindelse også selv deltaget i kurser, bl.a. i undervisning af handicappede.

Kim Rostgaard, sceneteknik:

Oprindelig forsikringsassistent, siden 1981 beskæftiget med lys og sceneteknik, bl.a. ved Festival of Fools, KIT, Københavneren (teknisk ansvarlig 1985-90) Cantabile 2 (teknisk chef 1990-94) NGO-forum, Wawes 95, Thy Teater (teknisk chef 1995). Fra 1996 belysningsmester på Kanonhallen.

Paul Arne Kring Sørensen, dukker i latex:

Dukkemager, dukkespiller, tegner af bl.a. tegneserien "Bolette Hansen". Har bl.a. fremstillet dukkerne "Kaj" og "Bøje" fra Scanlines-reklamen, samt "Bunty" og "Adelaide" fra TV2's julekalender, og har i adskillige sæsoner medvirket i forestillinger ved Marionetteatret i Kongens Have.

Margit Szlavik og Kaj Pedersen: skuespilteknik:

Kaj Pedersen :

Studeret fransk, spansk og dramaturgi ved Århus Universitet fra 1968-72. Derefter forskellige teaterprojekter.

Margit Szlavik:

Ophold ved kunstakademier i Danmark og Tyskland, arbejdet med folkemusik i forskellig sammenhæng.

Begge:

Fra hhv 1976 og 1983 medlemmer af Teaterværkstedet "Den blå Hest" i Århus. Medvirkende i forestillingerne "Jeg vil sove æblernes søvn", "En dukkes erindringer", "Rejsen til Delfi" m.fl. og i den forbindelse rejser i Europa og det fjerne Østen. 1993 "Teater Morgana": bl.a. "Den bedrøvede paraplydame". Fra 1996 også Thy Teater.

Max Bering, musik:

Studeret musikvidenskab ved Århus Universitet 1976-81. Derefter diverse teaterkurser, bl.a. ved Odin-teatret. Kurser og turne med cirkusakrobatik. Fra 1982 til 93 tilknyttet teatergruppen "Kimbri" som skuespiller, musiker og komponist. Komponeret musik til en række teaterforestillinger, bl.a. for teatergruppen "Refleksion" og danseteatret "Terpsichore"

Elly Janum, psykologi:

Socialrådgiver fra 1978, erfaring fra arbejde med ungdomsprojekter, som familieterapeut, kommunal sagsbehandler, og sagsbehandler på psykiatrisk sygehus. Leder af Hanstholm Erhvervsforskole og ungdomsvejleder i Hanstholm Kommune.

Anne Næsdorf, kunsthistorie:

Cand. mag. i historie og kunsthistorie fra Århus Universitet i 1975. Underviser på Thisted Gymnasium og HF i historie, billedkunst og oldtidskundskab. Har derudover undervist på Thisted VUC og Morsø Folkeuniversitet.

Ingeborg Mouritsen, specialundervisning i dansk:

Uddannet Folkeskolelærer fra Ranum Seminarium i 1979, ansat ved folkeskole og ved voksenundervisning, undervist i dansk, matematik, sprog, samfundsorientering samt praktisk/musiske fag. Medgrundlægger af Øsløs Friskole. Beskæftiget med intensive læsekurser for voksne 1987-90. Nu ansat ved Tømmerby/ Lild Skole.

De udenlandske lærerkræfter:

Karl Huck:

Uddannet baker, skibsmaskinist og dykker, derefter uddannet som dukkespiller fra Hochschule "Ernst Busch" 1985. Initiativtager til og leder af "Homunkulus Figurentheater" i Berlin fra 1991. Har også arbejdet med hørespil, fjernsyns- og filmproduktioner.

Günter Weinhold:

Uddannet el-lokomotivfører, derefter uddannet som teatermaler ved Hochschule für bildende Kunst i Dresden. Fra 1975, sammen med Barbara Weinhold, selvstændigt atelier for fremstilling af dukker, masker og scenografi for film, fjernsyn og teater m.v.

Konstanza Kavrakova-Lorenz:

Uddannet illustratør/grafiker i Bulgarien, derefter uddannelse som instruktør og dramaturg for dukketeater ved Akademiet for musisk kunst i Prag. Dr. phil ved Humboldt-universitetet i Berlin 1986: Dukkespillet som synergetisk kunstform. Professor ved Hochschule für Schauspielkunst "Ernst Busch" i Berlin, leder af overbygningsuddannelsen ved afdelingen for dukkespilkunst.

Eleverne

1. Dorthe Severinsen, på barsel, er fra 2. marts 1998 fortsat på 2. årgang.
2. Tjalfe Riismøller: gennemførte ikke.
3. Louise Reinke: 1997 optaget på Hochschule für Schauspielkunst "Ernst Busch", abt. Puppenspielkunst.
4. Heidi Lykke Neubert
5. Fuchsia Fowler: gennemførte ikke.
6. Lena Hansen
7. Marie Louise Nørgård
8. Rikke Amby Sjød
9. Maja Linde Christensen
10. Line Korsgård: optaget på Animationsskolen i Viborg.
- 11: Gertrud Exner

Afgangsprojekter:

Heidi Lykke Neubert:

"Den syngende drage" frit efter bogen af Shirley Rousseau Murphy. Præsentation af sammendrag af teksten, samt sidste scene. Fremstilling af dukker, træ og latex: Dragen, Det trehovede Uhyre, Prins Tebriel.

Lena Hansen:

"Frk. Hansens kælder":

Indretning og udnyttelse af ellers ubenyttede kælderrum til udstillings- og cafelokale. Udstilling af egne værker: Skulptur, maleri, nye og istandsatte møbler, lamper m.v. med skulpturelle detaljer.

Rikke Amby Sjød:

Udstilling af dukkerne "Hexe" og "Teufel", fremstillet under et praktikophold i Berlin hos dukkekunstnerne Günter og Barbara Weinhold, med udgangspunkt i Michel de Ghelderodes tekst: "Von einem Teufel, der Wunderdinge predigte",

Gertrud Exner, Maja Linde Christensen og Marie Louise Nørgård: Forestillingen "Labyrint og Sjølegylp", inspireret bl.a. af Minotaurus-myten i Friederich Dürrenmatt's udgave. Forestillingen fandt sted i bunkeren "Fjerde Kanon" i Hanstholm og foregik som en vandring fra scenebillede til scenebillede, med udnyttelse af de muligheder, som rummene gav, lydæssigt såvel som billedmæssigt.

DE ENKELTE FAG:

TEGNING OG MALING

I arbejdet med dukker, kostumer, scenografi, plakat og program - kort sagt i processen mod en forestilling - er TEGNING og MALING nødvendige redskaber.

I den sammensatte dukkemagergrunduddannelse har TEGNING og MALING været et af basisfagene, først med 3 og i sidste semester med 6 ugentlige timer.

Målsætningen for faget har været at udvikle elevens evne til at:

- forvandle maturindtryk til 2-dimensionale udtryk.
- forvandle tanker, fantasier, ideer til 2-dimensionale udtryk.
- se kunsthistoriske sammenhænge

Vi har i de forløbne 18 måneder arbejdet under følgende TEMAER:

- grundlæggende materialelære
- genstandstegning, perspektivtegning
- udendørs/ reportagetegning
- farvelære (Johannes Itten)
- selvportræt, portræt, maske
- nature morte
- modeltegning (croquis)
- komposition

Vi har betjent os af de klassiske materialer blyant, kul, pastel, tusch, akvarel, acryl, gouache.

Med 3-6 timer på ugeplanen har vi i snit arbejdet 1 måned med de forskellige temaer.

Modeltegning har haft en mere gennemgående rolle - et stykke hende i forløbet suppleret med en fri opgave: FIGUR I RUM.

Hver tema er blevet introduceret med en kunsthistorisk vinkel og afrundet med ophængning og gennemgang.

Vi har set kunstfilm, video, dias om: Rodin, Käthe Kollwitz, Edw. Weie, Fauvismen, Jens Søndergaard, Sv. Wiig hansen og Kurt Trampedach. I forlængelse af vort arbejde med SELVPORTRÆT/PORTRÆT besøgte vi Thomas Kluge udstillingen på Skive Museum og hørte kunsthistorikeren Lise Svanholm fortælle om Danske portrætter gennem 200 år.

Endelig har vi fokuseret på barokken i malerkunsten - brugt tid på at se ind i 1600-tallets Europa gennem malerkunsten, som den udfoldede sig i de store kraftcentre Italien, Nederlandene, Spanien, Tyskland og Frankrig.

Den billedskabende proces er en individuel - til tider ensom - proces, sammenlignet med de mange kollektive forløb, der kendetegner teatret.

Når jeg ser tilbage på de første 18 måneder oplever jeg forløbet i vores billedværksted som båret af en god motivation og interesse fra elevernes side. De første erfaringer med de klassiske temaer har været positive - dem tager jeg med i den fremtidige proces, og håber at kunne nå et spadestik dybere.

Januar 1998, Chr. Schmidt.

FORM OG MATERIALER

Formålet er at give eleverne kendskab til forskellige materialer og arbejdsprocesser og derigennem at integrere fantasi og intuition med planlægning og overblik.

Eleverne har arbejdet med form i forskellige materialer og former. De er f.eks. blevet bekendt med arbejdsprocesserne for ler, papiermache, skumplast, cernit og plasttræ.

De første opgaver var meget frie, de gik slet og ret ud på at se, hvad der sker når man får en klump ler i hånden. Herefter fik de stillet krav til f.eks. format, udtryk, individuelt eller gruppearbejde. Til sidst en helt fastlagt opgave: At modellere en buste af hinanden og evt. tilstræbe et barokt udtryk.

I forbindelse med barokken har vi set på Bernini og hans værker, og talt om epokens foretrukne former. Vi har her læst uddrag af Broby-Johansen: Hverdagskunst-Verdenskunst og Ny dansk Kunst-historie.

Jeg ser det som en vigtig opgave at eleverne lærer at bruge deres viden som et værktøj, hvadenten det er til at skabe objekter, eller i kommunikationsøjemed. Men - ikke mindst - at gøre dem opmærksomme på, hvor vigtigt det er at bevare den skabende faktor - intuitionen !

Det har været spændende at arbejde med så aktive og entusiastiske elever.

Juni 1998, Randi Neckelmann

SANG

Sang hedder mit fag og handler om at bruge stemmen på en sund og naturlig måde.

Undervisningen er forløbet som en kombination af fysisk træning (kondition og styrketræning) åndedrætsøvelser, afspænding og spontan leg/lyd med stemmen. Herudover har vi sunget hvad jeg kalder almindelig sammensang unisont og flerstemmigt indenfor forskellige genrer. I perioder har vi delt tiden op, så eleverne har modtaget individuel sang/stemmeundervisning af 20-30 minutters varighed.

Jeg har i perioden ikke givet "lektier" for. De fysiske øvelser, åndedræts- og afspændingsøvelserne, som vi har brugt, kan naturligvis med held trænes og praktiseres hjemme.

Jeg opfatter mit fag som et værkstedsfag på linie med de øvrige faste fag i timeplanen, blot har vi ikke i dette fag en pensel at male med, en klump ler at forme, en sav at save med, kort sagt en fysisk ting at forholde os til. Det vi har er kroppen, betragtet som et instrument.

I forbindelse med temaet "Barok" har der været givet en musik-historisk gennemgang af perioden og der er blevet foreført praktiske eksempler, som vi dels har lyttet til, og dels har sunget selv.

9. juni 1998, Maria Blum Bertelsen

KROP OG STEMME

Krop:

- grundig indføring i opvarmning, styrketræning, strækøvelser og afspænding.
- aerob træning
- indøvning af fælles opvarmningsprogrammer
- styrketræning af særskilte muskelgrupper (ryg, mave, lår, arme ect.)
- strækøvelser for muskelgrupper med øget smidighed for øje, især ryg og ben.
- indføring i forskellige afspændingsteknikker, venepumpeøvelser, massage (både af sig selv og som udveksling) observation af sig selv og andre.
- arbejde med åndeddræt i sammenhæng med bevægelse
- arbejde med brug af ens bevidsthed for at optimere udbyttet af alle elementer af træningen
- grundlæggende anatomi efter behov
- individuelt tilrettelagte grundtræningsprogrammer, baseret på det i fællesskab gennemgåede stof.
- individuel vejledning til afhjælpning af den enkeltes særlige problemer, f.eks. kost, forslag om konsultationer hos forskellige behandlere (kiropraktor, psykolog mm) særlige øvelser, arbejdsstillinger o.l.)

Stemme:

- grundig indføring i åndedrætsøvelser, opvarmningsøvelser, styrkelse og frigørelse af stemmen og "stemmelyd".
- gennemgang af åndedrætsøvelser til styrkelse af relevant muskulatur, afspænding af samme, optræning af hurtighed og smidighed i åndedrættet.
- indlæring af opvarmningsøvelser baseret på klassisk koropvarmning, samt inddragelse af støttende bevægelser.
- arbejde med styrke: kraft i stemmen fra maveregionen, udvidelse af register, undersøgelse af grænser.
- arbejde med "stemmelyd", d.v.s. sang, tale, råb og andre stemmeudtryk uden for det gængse, skønhedsæstetiske område.
- arbejde med kommunikation gennem lyd: øvelser i gruppe, parvist og individuelt (kommunikation med publikum)
- individuel stemmetræning: udvidelse af udtryksmuligheder, undersøgelse af den enkeltes særlige talenter og problemer, videregående arbejde med disse.
- ekspressivitet i sang, især med henblik på kraft i stemmen og styrke i udtrykket.

Generelt:

Under hele forløbet er der lagt vægt på, at eleverne får en reel viden om det, de laver, d.v.s. alle øvelser er blevet grundigt forklaret, således at årsagen til og virkningen af hver enkelt del af både krops- og stemmearbejdet er blevet anskueliggjort. Det har desuden ligget mig meget på sinde at træningen foregår således, at alle former for overbelastning og skader undgås. Samtidig har jeg forsøgt at klargøre sammenhænge mellem kroppen, stemme og psyken, typisk ved samtaler opstået under træningen i fællesskab eller individuelt.

2. marts 1998, Nini Jolander

ANIMATION OG IMPROVISATION

Undervisningen har omfattet et 14-dages kursus i animation og improvisation med genstande.

Igennem praktiske, konkrete øvelser introduceres eleverne til dukkespillets grundbegreber og dets konstituerende element: spillerens forhold til spillematerialet, til objektet.

I det forholdsvis korte kursusforløb er målet at få eleven til at betragte dagligdagens tilvante materialer, genstande og rum med "nye øjne" og gøre sig dem bevidst - og til at acceptere og bruge sine og andres associationer til materialet som grundlag for bevidste valg af udtryk.

Gennem egne øvelser, og gennem iagttagelsen af andres, skal eleven opleve og erfare materialer, genstande og rums kommunikative potentiale, og opleve dukkespillets virkemåde og virkemidler, herunder dukkespillets "permanente Verfremdung".

Igennem disse eksperimenter med spillematerialer gives eleven også mulighed for at finde tilbage til en "legeholdning" - og dermed mulighed for at søge sit eget skabende potentiale.

Januar 1998, Jette Lund

HISTORIEFORTÆLLING

Målsætningen var at lade eleverne tage udgangspunkt i en historie, at lade dem benytte materiale til at fortælle den med, og at lade dem bruge forskelligt materiale til at fortælle den samme historie med.

Første del af kurset: at lade eleverne (enkeltvis) fortælle en historie efter eget valg, og derefter lade dem fortælle historien ved hjælp af et givet materiale (papir, plastic, ler/jord/sten) - for at se, hvad et givet materiale kan tilføre eller gøre ved historien, når de skal fortælle den ved at handle med materialet, frem for at bruge ord.

Anden del af kurset: at lade eleverne (i grupper) fortælle en given historie (Selma Lagerlöf: Skiftingen) ved hjælp af det materiale, som de bedst kunne fortælle historien med.

Her kunne eleverne ved at se hinandens etuder opleve, hvordan de valgte materialer påvirkede historien.

Man kan eksempelvis se på, hvordan valget af materialet "mad" påvirker historien "Skiftingen". Maden fortæller sin egen historie, på grund af den værdi og de egenskaber, som tilskueren og spilleren selv ved, at materialet har. Vi kan postulere, at en klementine er "et barn", men vi ved, at den højst sandsynligt bliver skrællet, spist, eller rådner. Hvis "barnet" spilles af en sten eller et stykke avis, får det en anden værdiladning. Hvis materialets primære værdi ignoreres, kan materialet arbejde imod det, man vil fortælle med historien - det fortæller sin egen historie "bag spillerens ryg".

Endelig fik vi arbejdet med spillerens betydning i forhold til materialet. Spilleren er aldrig usynlig, men altid til stede, og man må overveje, hvorfor man i det hele taget bruger materiale/ dukker, i stedet for eksempelvis skuespil.

Januar 1998, Lina Henschel

SKYGGESPIL

Her blev der arbejdet ud fra så meget forskelligt materiale, som vi kunne finde, og som kunne bruges til at skabe levende billeder ved hjælp af lys, skygge, transparente farver, filtre, projektorer eller vand - eller noget helt andet.

Udgangspunktet var at finde frem til og at eksperimentere med så mange materialer og så mange billedmuligheder som muligt, uden hensyntagen til et bestemt forløb eller historie. Eleverne skulle lade sig inspirere af mulighederne i materialet og af billederne, der opstod.

Eleverne blev i delt i to grupper, i hvert deres rum, et meget stort, og et meget lille rum. Den 4. dag blev de bedt om at samle de billeder, de havde fundet i et forløb, en collage, som de kunne vise for de andre dagen efter.

Gruppen i det lille rum havde omformet rummet så tilskuerne sad i midten af rummet, og fulgte et forløb af billeder på skærme, som indrammede tilskuerne i en bue.

Gruppen i det store rum havde en meget stor skærm, hvorpå de viste de fundne billeder som et forløb.

Det blev to helt forskellige og meget interessante forevisninger.

I anden uge skiftede grupperne rum og materialer. Opgaven var igen at eksperimentere med materialet uden at tænke på historien, men denne gang viste det sig svært for eleverne at abstrahere fra deres viden om, at de ved afslutningen af forløbet skulle "vise noget".

Især den ene gruppe brugte megen energi på at skabe et færdigt "produkt". Deres ideer og materialer blev derfor ikke udnyttet - der blev valgt for hurtigt fra.

Det blev igen to interessante forevisninger, der bl.a. viste, hvor stor forskel der er i en proces, der er produktionsrettet, frem for en proces, der er koncentreret om legen med materialer og muligheder, uden et forud bestemt mål.

Målet vil selvfølgelig være at komme frem til at kunne bruge den eksperimenterende og legende holdning, også i en arbejdsproces.

Januar 1998, Lina Henschel

MARIONETFREMSTILLING

Opgave: Fremstilling af en trådmariionet efter eget udkast, frit Indføring i de forskellige marionet-teknikker og deres særpræg med hovedvægten lagt på trådmariionetten.

Udkast til figuren i målestok 1:1, alternativt model i ler, med arbejdstegning.

Indføring i simple træbearbejdningsteknikker og værktøjslære.

Under kurset indføring af specielle teknikker og arbejdsopgaver, som forekommer under fremstillingen af en marionet (slibning af værktøj, drejning, tilskæring o.a.)

Alle elever udmærkede sig ved stor interesse for materialet træ og dets bearbejdningmuligheder. De er flersidigt begavede og interesserer sig derfor også for alt indenfor området fremstilling af figurer.

Marts 1998, Günter Weinhold (oversættelse Jette Lund)

MARIONETSPIL

Marionetspillet forlanger, i sammenligning med andre spillemåder, en særlig koncentration, opmærksomhed, analytisk fremgangsmåde og "tålmodighed", som tilgodeser dukkens aktionsrytme.

Udgangspunktet er spillerens koncentrerede interesse, idet spilleren grundlæggende forstår sig selv som "Spiller", d.v.s. har lysten til at udtrykke sig over figurer (her såvel "dukker" som "rollefigurer" O.a.), til at ville spille en rolle.

Man må så fuldstændigt som muligt kunne forestille sig en person, og realisere disse forestillinger ved målrettet forholden-sig i rummet og overfor andre.

Ved de først øvelser bør sprogets rolle kun være at tilføje eller supplere og ikke være hovedudtryksmiddel for karakteren.

I løbet af prøvetiden gjaldt det om at få besvaret de 5 spørgsmål der må stilles ved skabelsen (gestaltningen) af en figur:

Hvem er det ? (Marionetten og figuren, d.v.s. dens "Karakter")

Hvad vil den (her) ?

Hvor er den ?

Hvorfor ?

Hvordan formidler den alt dette ?

Ved det sidste spørgsmål - "hvordan" handlede det om at tilegne sig de elementæreste processer ved føringen af en marionet.

Det handlede om at få erfaring med marionettens aktionsrytme, en først og fremmest rent motorisk erfaring.

Derved gjaldt det om praktisk at begribe grundlaget for en figurs forholden-sig på scenen: At opfatte, vurdere, reagere og om at oversætte dette til marionetten.

Grundsituationen opstod i søgningen af svaret på "hvor" disse personer befinder sig: Alle befinder sig på et skib til New

Orleans.

Det er en klassisk dramaturgisk konstellation. Alle er fremmede her, kender ikke hinanden og må lære at omgås med hinanden, da der ikke er nogen mulighed for at vige udenom.

Denne kendsgerning skabte basis for de via improvisation opståede spillesituationer.

Da dukkerne befandt sig på forskellige trin af færdiggørelse, blev det sådan, at der også blev benyttet enkelte øvemarionetter med trådføring, hvilket betød en yderligere udfordring.

Oktober 1997, Konstanza Kavrakova-Lorenz
(oversættelse Jette Lund)

FIGURER I GIPSFORM OG LATEXDUKKER:

Som lærer på dukkemagergrunduddannelsen underviste jeg først og fremmest i fremstillingen af en god, delt gipsform over en modelleret original, ud fra de erfaringer jeg over en årrække har gjort.

Derudover blev eleverne præsenteret for latex og lavede en afstøbning af det modellerede emne i dette materiale, som de derefter fyldte med koldskum efter en indlæring i, hvordan kemikalierne i dette skummateriale blandes.

Ved siden af kom vi let ind på siliconeforme og glasfiber og berørte let det tekniske område med øjne og øjelågsbevægelser.

April 1998, Paul Arne Kring

LYS OG PLANLÆGNING

Vi har arbejdet med lys som begreb, hvor møder vi lys, hvad betyder det og på hvilken måde påvirker det os. Hvordan taler vi om lys og hvilken indflydelse har det på vores arbejde, uanset om det er teater, udstillinger, arbejdsrum, etc. Vi har lagt meget vægt på det vigtige i at udvikle sin evne til "at se".

På hvilken måde kan man bruge sit daglige kendskab til lys i sit arbejde.

Vi har gennemgået skolens lysmateriel med henblik på at eleverne selv skal kunne håndtere det i forbindelse med deres arbejdsprojekter. Vi har i den forbindelse beskæftiget os med de sikkerhedsmæssige forhold i forbindelse med bruges af el.

Vi har brugt en del tid på farvelæren med udgangspunkt i sammenhængen mellem pigmentfarvelæren og lysets farvelære og prøvet at vise forbindelsen mellem disse to måder at betragte farver på.

Vi har kigget på konkrete belysninger og undersøgt sammenhængen mellem lys og skygge, lysets vinkler, lysstyrken og kombinationen af forskellige lyskilder.

Vi har brugt den praktiske viden i mindre opgaver, hvor alle teatrets virkemidler har været i brug, med udgangspunkt i at forudsætningen for at bruge lys er, at der er noget at lyse på. Vi har jævnligt under kurset beskæftiget os med vigtigheden af at strukturere sit arbejde, sådan at man selv bliver herre over sit projekt: Overblik, uddelegering, prioritering, forberedelse af alle faser ect.

I sidste fase har jeg været konsulent for elevernes afgangsp projekter, hvor jeg har givet dem praktiske råd om, hvordan de ville kunne gennemføre deres mange ideer. I den fase har jeg forsøgt at referere til det arbejde, vi lavede i de to første omgange.

2. marts 1998, Peter Romer

KOSTUMER

Formålet med kurset var at give eleverne indblik i kostumers rolle i en forestilling, samt i kostumierens rolle i forhold til scenografen og skuespilleren.

Målsætningen for eleverne var at skabe kostumer til fem af spillerne i "Kvindekarusellen", sådan at kostumerne passede ind i helheden, samt at lære den nødvendige tilskæring og forarbejdning i forbindelse hermed.

2. marts 1998, Inge Lise Clemmensen

SCENETEKNIK

Formålet med kurset var at give eleverne et grundlæggende kendskab til indretningen af et spillested, m.h.t. de tekniske og publikumsmæssige faciliteter.

De praktiske opgaver var opstilling af dæmpere samt kabeltrækning til overordnet strømsystem, opstilling og klargøring af publikumstribuner, samt diverse opgaver med spilleareal og scenografi. Det teoretiske indhold var en gennemgang af det tekniske udstyr, gennemgang af teknikkenes rolle i forestillingen "Kvindekarusellen", samt en kort introduktion til bevægelige lyskilder.

2. marts 1998, Kim Rostgaard

SPECIALUNDERVISNING I DANSK

Man må formode, at alle dukkemagerelever har interesse i teaterverdenen og nogle enkelte har fravalgt skuespillerkunsten udfra læsemæssige årsager. Interessen og forståelsen af nødvendigheden af et rimeligt niveau i at læse og udtrykke sig skriftligt vil være hos den enkelte.

For at nå et rimeligt resultat, er det nødvendigt at læse dagligt og helst af interesse, det være sig aviser, romaner, tegneserier, faglitteratur osv.

Underviserens opgave er at motivere til daglig læsning. Den enkeltes specifikke vanskeligheder er han/hun som regel bevidst om, idet læseproblemerne er diagnosticeret i deres tidligere skolegang.

Målet er at eleven

- accepterer sin situation
- forstår at fagfolk ikke har "lette" løsninger på læseproblemer
- at læsningens kunst i alle tilfælde kan forbedres

5. marts 1998, Ingeborg Mouritsen

BAROKKEN

Målet var at give eleverne

- viden om barokkens udtryksform inden for forskellige billedkunstneriske områder
- bevidsthed om formsprogets afhængighed af periodens økonomiske, politiske, religiøse, videnskabelige og idehistoriske forhold
- forståelse af barokkens placering i den kunsthistoriske sammenhæng med rødder i renæssance og manierisme.

I overensstemmelse hermed omfattede undervisningen en gennemgang af den historiske udvikling fra ca. 1550-1750, for at vise hvilke ressourcer, der var til rådighed for kunsten, og hvilket idegrundlag tidens kunstnere arbejdede ud fra. Samtidig gav det forudsætning for at se barokken som en afspejling af 1600-tallets politiske, religiøse og videnskabelige omvæltninger.

Derefter blev der arbejdet med en karakteristik af barokkens formsprog og virkemidler og med demonstration af, hvordan disse varierede lokalt. I den forbindelse så vi på arkitektur fra Italien, Frankrig, England, Spanien og Latinamerika, Centraleuropa og Danmark.

Skulptur blev primært inddraget i forbindelse med fontæner og arkitektur, f.eks. cathedra og baldakin i Peterskirken.

Med hensyn til malerkunst blev tiden foretrukne motiver, teknikker og virkemidler gennemgået. Caravaggio og Carracci blev analyseret, og deres indflydelse på maleriet i Frankrig, Flandern, Holland, Spanien og Danmark blev påvist.

Til sidst så vi på, hvordan stilen også påvirkede formgivning af brugsgenstande og klædedragt.

Der blev i hele forløbet lagt vægt på at vise, hvordan kunstarterne netop i barokken integreredes, så det er vanskeligt at opretholde den traditionelle fagopdeling. Arkitektur, maleri, skulptur, men også byplaner, pladser, haveanlæg, fontæner, møbler og andre brugsgenstande blev altså inddraget for at vise, hvordan de går op i en højere, dramatisk enhed.

27. februar 1998, Anne Næsdorf

FUNKTIONALISMEN

Undervisningen i funktionalismen fulgte nogenlunde samme model som undervisningen i barokken. Målet var at give eleverne indsigt i funktionalismens forudsætninger, dens fremtrædelsesform i forskellige kunstarter og dens gennemslagskraft helt til i dag.

Undervisningen tog udgangspunkt i industrialismens omformning af samfundet, så der ikke alene skabtes en ny industriel produktionsform inden for byggeriet og brugskunsten, men også nye bygherrer og nye byggeopgaver, f.ek.s fabriksanlæg, varehuse, udstillingshaller, broer, jernbanestationer m.v.

Vi fulgte den moderne designs pionerers forkastelse af den historicisme og stilforvirring, der prægede det 19. århundredes anden halvdel, og deres forskellige bud på alternativer indtil Sullivans programerklæring: "Form follows function" sejrede.

I gennemgangen af funktionalismens målsætning og udformning blev Bauhaus-bevægelsen udførligt behandlet med alle dens aktiviteter og impulser til mellemkrigstidens internationale kunstmiljø. Men også andre betydningsfulde enkeltpersoner og grupper inden for såvel byplanlægning, arkitektur og design blev inddraget og deres bidrag til funktionalismen præciseret. Eleverne stiftede også bekendtskab med malerkunstens mange eksperimenter i den pågældende periode.

Endelig tog vi funktionalismens gennemslagskraft i Danmark op - Poul Henningsen og Arne Jacobsen - og så på, hvordan funktionalismen udvikledes i harmoni med dansk håndværkstradition, så Danmark blev førende på møbeldesignområdet i 50-erne og de følgende årtier.

27. februar 1998, Anne Næsdorf

PSYKOLOGI

Fra september til december 1998 har jeg haft den glæde at undervise eleverne på dukkemagerlineien årgang 96/98 i psykologi.

Min baggrund for at undervise er uddannelse som socialrådgiver fra 1978. Min erfaring har jeg fra arbejde med ungdomsprojekter, som familieterapeut, kommunal sagsbehandler, sagsbehandler på psykiatrisk sygehus, og nu som leder af Hanstholm Erhvervsforskole og ungdomsvejleder i Hanstholm Kommune.

I 1981 flyttede min familie og jeg fra Aalborg til Thy, og jeg har siden været med til at etablere Hanstholm Friskole, hvor jeg sad som formand for skoleledelsen i de første to år.

Og nu tilbage til psykologi-undervisningen. Hvad har jeg så undervist i ?

Psykologi handler om mennesker, og mit mål med undervisningen har været at fortælle/undervise, så det kan forstås.

Der findes forskellige "skoledannelser" indenfor psykologien: Eksistentiel eller humanistisk psykologi, psykoanalyse og måske en marxistisk psykologi. Jeg har valgt ikke at gøre meget ud af denne opdeling. Dels har jeg ikke den fornødne uddannelse til at gå i dybden hermed. Jeg ville selv kede mig, hvis jeg skulle høre på det. En anden grund: Jeg synes ikke, det er muligt at forklare mennesket helt igennem, hvis man skal holde sig til en af "skolerne".

Eleverne har arbejdet med barndommens psykologiske betydning, krop og psyke ("kroppen husker vores historie") kropssprog, angst, stress, depressioner - i form af tekster til læsning, som vi derefter har gennemgået.

Eleverne har været motiverede og optaget af faget. Jeg kunne tydeligt fornemme, at de gennem deres grunduddannelse på dukkemagerlinien havde arbejdet en del med sig selv.

Det interessante ved udvikling er processen og ændringen, som eleverne er midt i, og som gerne skulle være livslang.

10. marts 1998, Elly Janum.